

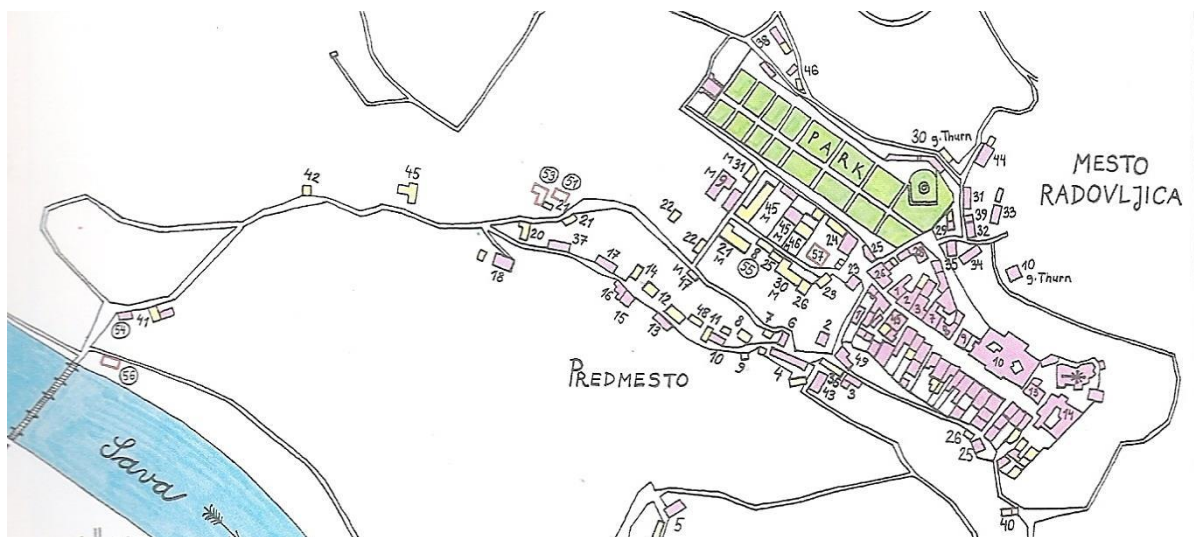
Sokol Boštjan Olip

Rodovnik družine Olip

Olipovi so po Franciscejskem katastru živeli v veliki leseni hiši na naslovu Podmesto 45. Gospodar Franc je bil krznar, po domače pa se je reklo Pri Srednjeku.

Janez Olip se je leta 1858 rodil na naslovu Podmesto št. 41, lastnik hiše je bil Jur Balant, po domače pa se je reklo Kovač pri mostu. Kmalu je Franc majhno hišo, ki je bila verjetno nekoč kovačija, odkupil (po letu 1868). O tem priča ime Pri Srednjeku, ki ga je prenesel iz stare hiše.

Vir: Radovljica v Franc. katastru, 1826 (avtor risbe Jure Sinobad)

Poziciji obeh Olipovih hiš v Podmestu, 1826

Vir: Dežela (risba Jure Sinobad)

Op: Rumena barva so lesena poslopja!

Srednekova kajža, ok. 1910
Vir: razstava Adi Fink (detajl)

Olip France (Radovljica, 8. 12. 1828 / Radovljica, 10. 2. 1887). Rodil se je v Podmestu št. 45. Po poklicu je bil krznar. Poroka 16. 6. 1856 z **Zupan-Olip Helena (Lancovo, 1. 5. 1832 / Radovljica, 27. 2. 1888).** Rodila se je na Lancovem št. 4.

Olip Janez (Radovljica, 30. 6. 1858 / Radovljica, 11. 3. 1909). Rodil se je v Podmestu št. 41. Poroka 9. 10. 1882 z **Presterl-Olip Neža (Grafenstein, 7. 4. 1862 / Radovljica, 2. 1. 1940).** Rodila se je na Koroškem, naslov Gumiš 11.

Olip-Pernuš Marija (Radovljica, 6. 12. 1882 / Lesce, 18. 10. 1952). 18. 9. 1911 v Lescah poroka z Ivanom Pernušem. V Lescah sta zgradila gostilno, skladišče in polnilnico piva.

Pavel Olip (Radovljica, 25. 1. 1902 / Lesce, 9. 2. 1980). Rodil se je kot nezakonski otrok. Vse svoje otroštvo je preživel pri starih starših (Janezu in Neži). Kasneje je šel pomagat mami v Lesce, postal gostilničar (20. 10. 1925 poroka z M. Rabičevo) in leta 1936 tudi župan Lesc.

Olip Janez (Radovljica, 2. 5. 1884 / Radovljica, 5. 5. 1884). Umrli star tri dni.

Olip Janez (Radovljica, 14. 4. 1885 / Radovljica, 12. 10. 1967). Bil je med dunajskimi študenti iz Radovljice, ki so imeli Knafljevo štipendijo. 18. 8. 1910 poroka z Ivano Megušar iz Kroke. Janez Olip je bil doktor prava, opravljal je poklic odvetnika, glavno pisarno pa je imel v Beogradu. Po drugi svetovni vojni je živel na Bledu.

Olip-Černigoj Neža (Radovljica, 24. 1. 1887). 20. 11. 1913 na Dunaju poroka z A. Černigoj.

Olip-Kavčič Agata (Radovljica, 1. 2. 1889). 23. 11. 1914 v Begunjah poroka s P. Kavčič.

Olip-Pernuš Ana (Radovljica, 17. 7. 1890 / Bled, 8. 2. 1950). 27. 10. 1920 v Lescah poroka z Leopoldom Pernušem (Lesce, 13. 11. 1886 / Bled, 21. 8. 1948). Na Bledu sta najela in kasneje kupila hotel Lovec.

Olip Sebastijan (Radovljica, 20. 1. 1892 / Murau, 21. 5. 1918). Član radovljiškega Sokola (od 1908), leta 1913 rekrutiran v avstrijsko vojsko, leta 1914 kot vodja patrole poslan na fronto, leta 1918 ustreljen v Murau-u.

Olip Pavla (Radovljica, 27. 6. 1893 / Radovljica, 28. 7. 1893). Umrli stara mesec dni.

Olip Helena (Radovljica, 12. 4. 1895 / Radovljica, 12. 4. 1895). Umrli ob rojstvu.

Olip Franc (Radovljica, 5. 8. 1897 / Radovljica, 5. 8. 1897). Umrli ob rojstvu.

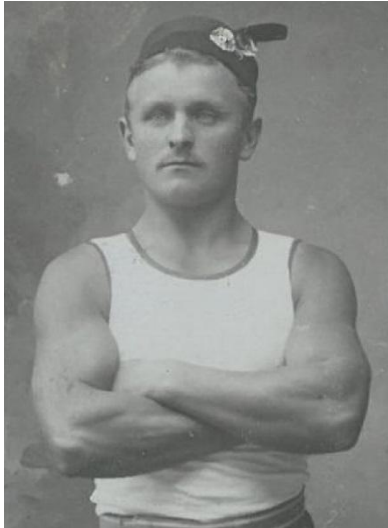
Olip Martin (Radovljica, 11. 11. 1898 / Radovljica, 11. 11. 1898). Umrli ob rojstvu.

Olip Jožef (Radovljica, 28. 3. 1902 / Radovljica, 28.3. 1902). Umrli ob rojstvu.

Olip Marija (Radovljica, 1. 6. 1864). Rodila se je v Podmestu št. 41. Poročena.

Olip Matevž (Radovljica, 29. 8. 1870). Rodil se je v Podmestu št. 41.

Vir: Arhiv Nadškofije Ljubljana

Olip Boštjan
Vir: družina Olip

Olip Janez (brat)
Vir: družina Olip

Olip Pavel (nečak Janeza)
Vir: arhiv družine Olip

Mama Neža je želela, da bi bil Janez fajmošter, pa je postal advokat. Drugače so bili Sokoli vsi Srednekovi fantje, tudi moj star ata Pavel in njegova žena, moja stara mama. Ata Pavel je otroštvo preživel v Srednekovi kajži pri starih starših.

Vir: družina Olip, Lesce (marec 2016)

V četrtek zarano je umrl znani posestnik pri lancovškem mostu Janez Olip, po domače »Srednjik« v najlepši moški dobi 52 let. Pogreb je bil v soboto dopoldne. Blagemu pokojniku drag spomin, a zapuščeni rodbini naše iskreno sožalje.

Gorenjec, 13. 03. 1909

Op.: Boštjanov oče.

Občinska seja se je vršila dne 24. t. m. ob 6. uri zvečer. Odborniki so bili polnoštevilno zbrani. Župan dr. J. Vilfan se je spominjal v toplih besedah umrlih meščanov in sicer I. Tomca, Iv. Olipa in Leopoldine Homann, ki je bila obenem virilistinja. Seje se je udeležil tudi c. kr. Okrajni glavar Franc Župnek, ki je na županov pozdrav odgovoril, da se hoče zavzeti za razvoj mesta Radovljica z vsemi svojimi močmi, kajti mesto čakajo še velike naloge, ki jih bo treba zvršiti, v prvi vrsti razširjatev kolodvora, otvoritev meščanske šole, električna razsvetljava i. t. d. —

Gorenjec, 27. 03. 1909

Op.: Boštjanov oče.

Poročil se je dne 18. t. m. v tukajšnji farni cerkvi g. dr. Janez Olip iz znane rodoljubne hiše z gdč. Anico Megušarjevo iz Kamne gorice. Mlademu paru naše iskrene čestitke in bilo srečno!

Gorenjec, 20. 08. 1910

Op.: Boštjanov brat.

Smrt ge Olipove. V Radovljici je prenehalo utripati v 78. letu starosti plemenito srce po vseh Gorenjski znane Olipove mame, gospe Neže Olipove. Bila je povsem preprosta kmečka mati, ki je vzgojila vso svojo družino v strogo narodnem in naprednem duhu. Ni bila žena besed, pač pa trdega dela in zlate poštenosti. Življenje ji ni prizanašalo s težkimi udarci. Poleg svojega starejšega sina dr. Janka Olipa, znanega slovenskega odvetnika v Beogradu, se je še prav posebno oklenila svojega Boštjana, ki naj bi prevzel dom. Boštjana je zatekla svetovna vojna v cesarski suknji. Odšel je na bojišče v Galiciji, kjer je bil ujet. Pozneje je vstopil v dobrovoljce in med njimi težko obolel. Ko je okreval, je izbruhnila ruska revolucija ter se je vrnil v domovino, kjer je bil poslan v Murau. Tam je zanetil upor 7. Lovskega bataljona in bil obsojen na smrt. 21. Maja je bil justificiran in je padel pod krogli s klicem: »Živela Jugoslavija!«. V poslovnem pismu je napisal, da umira kot časten sin slovenske matere. Pokojno gospo Olipovo je smrt dragega ji Boštjana težko zadela in ni nanj pozabila vse življenje. Prenašala pa je svojo boleost kot zavedna narodna žena in kremenita Gorenjka molče in vdano. Večer življenja ji je sledila ljubezen štirih hčera in sina dr. Janka ter vnukov in pravnukov. Z njo bo legla v četrtek v grob spet ena tistih slovenskih žena, ki jih je naš Vladimir Levstik tako krepko upodobil v svojem »Gadjem gnezdu«. Počivala bo poleg svojega Boštjana in naj ji bo lahka gorenjska zemljica!

Vir: Jutro, 3. 1. 1940

Osmrtnica Neže Olip

Vir: Jutro, 3. 1. 1940

Advokat dr. Janko Olip, 1944
Vir: arhiv družine Olip

Boštjanovo otroštvo in mladost

Boštjan Olip se je rodil očetu Janezu in materi Neži, roj. Presterl 21. januarja 1892. V družini se je rodilo dvanajst otrok, a jih je polovica umrla kmalu po rojstvu. Sebastijan, kot piše v *Izpisu iz družinske knjige* (arhiv Nadškofije Ljubljana) se je rodil kot sedmi po vrsti, a zadnji, saj je peterica za njim umrla takoj po rojstvu.

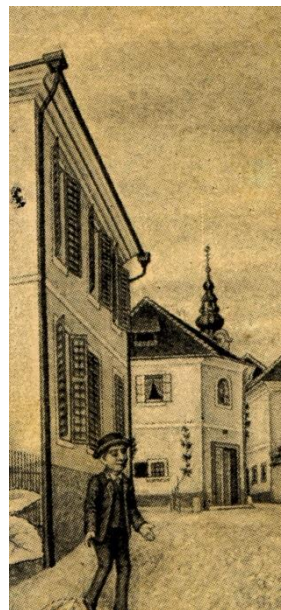
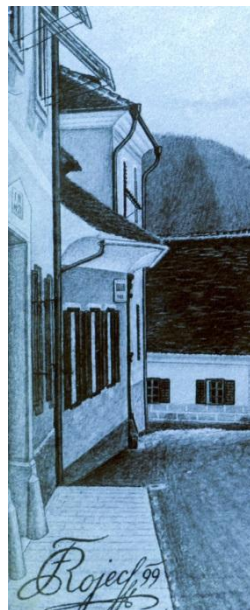
Srednekova kajža, pred 1940
Vir: arhiv družine Olip

Družina je živela na naslovu Podmesto št. 41, v zelo skromni hiši, ki so ji rekli kar Srednekova kajža. Boštjan je obiskoval ljudsko šolo, ki je bila v tistem času v »Horvatovi hiši« na naslovu Mesto št. 24 (danes Cesta svobode 3). Če je šel v šolo star osem let, potem se je učil v letih 1900-1904. Mogoče je zadnje leto celo obiskoval novo Ljudsko šolo na naslovu Predmesto št. 74 (danes Gorenjska cesta 13). Dokončal je štiri razrede osnovne šole.

Boštjan je imel z učitelji veliko srečo, saj so ga poučevali Andrej Grčar (1892-1910), Ludvik Stiasny (1894-1901) in Janko Planecky (1891-1908). Andrej Grčar je bil v času Boštjanovega šolanja nadučitelj (ravnatelj) in je za svoje delo prejel častno diplomu, Ludvik Stiasny je bil velik popotnik in je že pred letom 1900 predaval o svojih potovanjih.

Da je bila izobrazba popolna so poskrbeli v cerkvi, ki jo je v tem času vodil dekan Janez Novak, odlikovan z vitezom Franc-Jožefovega reda in tudi častni občan (Smlednika) in Radovljice.

Po osnovni šoli je moral Boštjan poprijeti za delo doma, kasneje pa se neformalno izobraževal pri radovljiškem Sokolu. Tudi med služenjem vojaškega kadra je hitro napredoval.

Ljudska šola v Radovljici, 1900
Vir: DAR (detajla risbe Franca Rojca)

Kako je Boštjan postal tako dober športnik? V poletnih mesecih v Radovljici ni bilo kakšnih športnih aktivnosti, pozimi pa je bila Srednekova kajža v sredini dveh sankoških prog – tiste s Pustega gradu in tiste po današnji cesti svobode. Torej poti, po kateri je Boštjan vsak dan hodil v šolo. Zagotovo pa si je fizično moč pridobil s težkim delom doma.

Sankanje s Pustega gradu, pred 1914
Vir: arhiv družine Sartori-Čebulj

Kljub zelo slabim pogojem, je bil Boštjan navdušen športnik in seveda je bil med soustanovitelji radovljiškega Sokola leta 1908. Star je bil šestnajst let in to je bil zagotovo zelo velik dan v njegovem življenju. Žal pa se je Olipove družine še naprej držala smola in marca 1909 je umrl oče Janez Olip. V sedemčlanski družini sta tako ostala samo dva moška. Boštjan in starejši brat Janez.

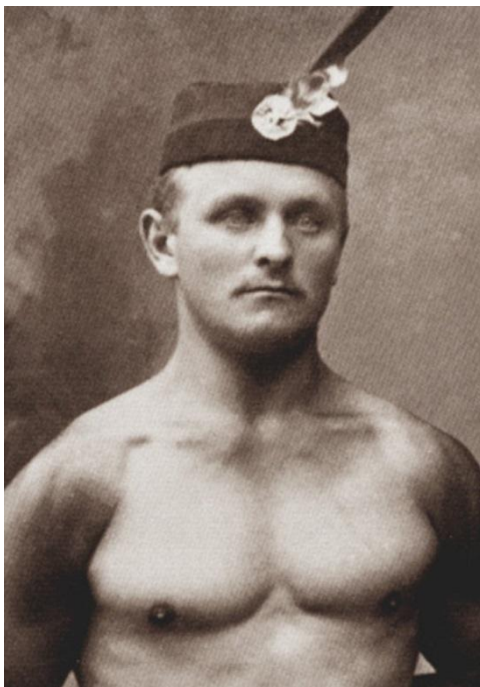
Telovadno društvo „Sokol“ v Radovljici

Ustanovitelji Sokolskega društva v Radovljici, 1908

Vir: arhiv družine Sartori-Čebulj

Op.: Boštjan je tretji z leve (v prvi vrsti, kjer stojijo)!

Da sta morala trdo delati in skrbeti za družino, ni potrebno poudarjati. Kljub težkemu življenju doma, je Boštjan zrasel v najboljšega telovadca radovljskega sokola, bil je celo med najboljšimi v Gorenjski župi. Tako se je udeleževal velikih prireditev, katerih največji uspeh je bil nastop na vseslovanskem zletu v Pragi leta 1912. Življenje je nekaj časa izgledalo kot pravljica, a Boštjana je leta 1913 čakal vojaški poziv.

Boštjan Olip, ok. 1910

Vir: DAR

Občni zbor »Sokola«. Dne 15. t m. se je vršil občni zbor telovadnega društva »Sokol« v prostrani dvorani brata Rud. Kunstlja ob obilni udeležbi bratov Sokolov. Ker sta bila tako starosta kakor tudi podstarosta radi pogreba Fr. Kocijančiča zadržana, je otvoril in vodil občni zbor brat tajnik Ivan Šega, ki je v prisrčnih besedah pozdravil navzoče ter podal obširno poročilo o delovanju društva v pretečenem letu. Iz tega poročila posnemamo, da je društvo marljivo delovalo. Odbor je imel devet sej, kjer so se reševale tekoče zadeve. Med letom sta umrla dva brata, P. Praprotnik in A. Jeglič, »Sokol« ju je častno spremil na zadnji poti. Ravnotako je pohitelo društvo k zadnjemu spremstvu brata Hroneka na Bled. »Sokol« je napravil dve lastni veselici, pretečeni predpusť sijajen ples in meseca junija javno telovadbo, ki je vrlodobro vspela. A v začetku decembra so priredili radovljiški diletantje narodno igro »Rokovajače« v korist »Sokola«.

— Kake marljivo je gojil »Sokol« telovadbo, priča dejstvo, da so bili trije člani radovljiškega »Sokola« odlikovani na župni tekmi na Jesenicah, in sicer bratje Kapus, Hrovat in Olip. Poročilo je bilo z odobravanjem sprejeto. — Obširno in prav strokovno poročilo o gojenju telovadbe, sploh o društvu in o izletih, je podal brat J. Brovč, ki je bilo tudi sprejeto z odobravanjem. O poročilu samem prinesemo prihodnjič obširneje obvestilo. Zanimivo in obširno je bilo poročilo brata blagajničarja Fr. Sajovca. Iz tega posnemamo, da je imelo društvo v pretečenem letu dohodkov 1759.10 K, a stroškov 1307.06 K, Čistega tedaj 462.04 K. Čisto premoženje znaša tedaj do konca leta 1910 1889.04 K. Poleg tega ima še odsek v Kamnogorica svoj lastni račun, ki kaže tudi lep napredek. Poročilo se je sprejelo z navdušenim ploskanjem in navdušenjem, najboljši dokaz, da radovljiški »Sokol«lahko s ponosom gleda v bodočnost — Volitev se je izvršila takole: Starosta br. Rud. Kunstelj, ker je brat dr. J. Vilfan odločno odklonil vsaj za eno leto vsako izvolitev; podstarosta brat Fr. Sajovec, načelnik brat L. Hrovat, praporščak brat Pavel Kavčič, odborniki bratje: Fr. Dolžan, Vek. Chladek, Kavčič P., Šmigovc V., Brovč Joža, Perne Joža. Namestnika brata Stergar in Jaklič Fr. V odbor »Slov. Sok. Zveze« se volita brata Brovč in Hrovat, a v odbor »Gor. Sok. Župe« pa bratje Brovč, Hrovat, Olip in Strgar. V izobraževalni odsek brat Chladek in namestnikom brat Valenčak. — Izmed raznih nasvetov omenjamo le predloga, da se je iz letošnjih dohodkov darovalo skladi za »Sokolski dom« 200 K in volil se je odsek 5 članov, ki bo skrbel, da se čimprej sezida »Sokolski dom«, kajti navdušen prijatelj radovljiškega »Sokola« je v ta namen že obljubil darovati potreben svet. Hvala mu! — Ko so se sprejela še izpremenjena pravila soglasno, je bil zaključen občni zbor. Društvu pa kičemo : Rasti, cveti, rodil Na zdar!
Gorenjec, 21. 01. 1911

Boštjanova smrt

Prenos trupla sokolskega mučenika. Iz Radovljice nam poročajo: Dne 22. maja 1918 je bil v Murau ustreljen po prekem sodu nekdanji vaditelj našega Sokola Boštjan Olip, kot vodja vojaškega upora. Ob 3. obletnici njegove smrti dne 22. t. m. so sorodniki izposlovali ekshumiranje. Truplo se pripelje 27. t. m. v Radovljico, in se vrši pogreb na tukajšnje pokopališče v nedeljo, dne 29. t. m. ob 18. uri. Gorenjsko Sokolstvo se pogreba v velikem številu udeležih.

Vir: Slovenski narod, 28. 05. 1921

Pogreb v Radovljici, 1921
Vir: arhiv družine Cvenkelj

Boštjanov kovček
Vir: arhiv družine Olip

Slovesen pogreb junaka-mučenika v Radovljici. Iz Radovljice nam javljajo: Sijajni in slovesni pogreb junaka Sokola-mučenika Boštijana Olipa se je danes razvil v krasno manifestacijo narodne misli. Krsta junaka, ki je bila prenešena iz gornještajerskega mesteca Murava, je bila položena na oder v Gasilnem domu. Vse mesto se je zavilo v črne zastave. Okoli Gasilnega doma so bili razpostavljeni številni venci, nad 15, med njimi venci raznih društev: Sokola, gasilnih društev in Pevske zveze. Gorenjska župa je položila velik venec z napisom: »Junaku-mučniku Gorenjska sokolska župa«. Spreveda se je udeležila številna množica iz vseh gorenjskih krajev. Na vozovih so prihajali kmetje iz vseh vasi, da izkažejo zadnjo čast

žrtvi avstrijskega nasilstva. Sprevod je otvoril Sokol z zastavami. Ljubljanskega Sokola je zastopal brat Bojan Drenik. Dalje Gasilska zveza za Gorenjsko s petimi zastavami, pevska društva in zastopniki »Društva dobrovoljcev« v Ljubljani. Za krsto so šli vsi Boštjanovi sorodniki in zastopniki državnih oblasti. Na grobu je bilo več govorov. V imenu Sokola se je poslovil od Boštjana g. dr. Mirko Triller, v imenu dobrovoljcev tajnik Šifrar in v imenu samostojnih kmetov kmet Ažman iz Hrast. Pevci so na grobu zapeli »Nad zvezdami«. Sokolski naraščaj pa je junakov grob zasul s cveticami.

Vir: Slovenski narod, 31. 5. 1921

Na pokopališču na Gradišču, 1921

Vir: arhiv družine Cvenkelj

Del članka o sokolskem nastopu ob 25. letnici. Na praznik, glavni jubilejni dan, se je popoldan vršil javni telovadni nastop. Ob določeni uri so prikorakali na telovadišče vsi telovadni oddelki ter članstvo v kroju. Na balkon je stopil starosta br. Jaklič ter v svojem lepem govoru predvsem nazdravil Nj. Vel. kralju, pokrovitelju vsega sokolstva, ter Nj. Vis. prestolonasledniku, starešini SKJ. Godba je intonirala državno himno. V nadaljnjem svojem govoru pozdravlja br. Jaklič navzoče zastopnike, predvsem sreskega načelnika dr. Vrečerja, župana dr. Dobravca, zastopnika saveza SKJ br. dr. Semrova, zastopnika župe br. Dolenca in br. Cvara, dalje zastopnika vseh bratskih društev, ki so prihiteli v našo sredo, vse nekdanje brate, ki so ustanovljali in polagali temelj društva in končno se spominja vseh umrlih bratov, predvsem dr. Janko Vilfana in Boštjana Olipa. S ponosom omenja v kratkih obrisih vso zgodovino društva, vse društvene uspehe tekom 25 let ter ob zaključku poziva vse članstvo k nadaljnjemu, uspešnemu in discipliniranemu sokolskemu delu. Sreski načelnik dr. Vrečer je pozdravil Sokolstvo v imenu sreskega načelstva, čestital društvu k 25 letnemu jubileju,

Triglav, 19. 08. 1933

Mučeniška žrtev Boštjana Olipa / Ob dvajsetletnici upora naših fantov v Murauu. Puntu kranjskih Janezov v Judenburgu dne 12. maja 1918 je sledil dva dni pozneje slovenskih fantov 7. lovskega bataljona, kateri je imel svoj kader v Murau-u, malen zgornještajerskem mestecu, kakih 30 km zapadno od Judenburga.

Vodja upornikov je bil 26-letni Boštjan Olip iz Radovljice, ki se je bil pravkar vrnil iz ruskega ujetništva. Vojna ga je zatekla v vojašnici v Kanalu na Primorskem, odšel je kot podčastnik s svojim bataljonom v avgustu 1914 v Galicijo, kjer se je dal kmalu Rusom ujeti. V Rusiji se je hotel prijaviti k dobrovoljcem, a je hudo obolel. Ko je ozdravel, je bila ruska revolucija že v polnem teku. Ko se je dobro naučil ruščine, so ga njegovi tovariši izvolili kot delegata ujetnikov pri ruskih revolucionarjih. V začetku leta 1918 se je pripravljal na beg in res se mu je posrečilo, da se je v marcu vrnil domov.

Mnogim, ki so ga poznali kot navdušenega Sokola, je bilo nerazumljivo, zakaj se je vrnil iz Rusije, češ da bo moral spet na fronto in se boriti za Avstrijo. Teh svojih znancev in prijateljev se je spomnil v svojem zadnjem pismu, katero je pisal svojemu bratu, z besedami: »Pozdravi dr. T. in reci mu, da nisem šel Italijanov streljat. Upam da sem s tem (uporom) toliko pripomogel, da bo drugim boljše.«

Boštjan Olip se je vrnil samo zaradi tega, da bi s svojimi tovariši po ruskem zgledu začel z upori pri posameznih vojaških formacijah. To je zaupal svojemu bratu in ko ga je ta opozoril na veliko nevarnost takega podjetja, mu je odgovoril, da ve, kaj ga čaka, ali da nekdo mora začeti, žrtve morajo biti in on nima kaj izgubiti.

Dne 12. Maja se je vrnil z dopusta, h kadru in že dva dni pozneje je skupaj z Janezom Drnovškom od Sv. Urha pri Zagorju pripravil vojake do tega, da so se uprli.

Dal jih je alarmirati in nato jih je odvedel iz vojašnice v mesto, preskrbel jim je med potjo strelivo iz skladišča; skladišče je potem dal zažgati. Nato je odkorakal z vojaki proti kolodvoru, ali ker ni bilo vlaka, da bi jih odpeljal proti domu, je naredil usodno napako, da se je vrnil v vojašnico, namesto da bi pobegnil. Še tisto noč so bili uporniki obkoljeni od nekega madžarskega polka in so se morali vdati.

Boštjan je prevzel vso krivdo nase in je tako rešil smrtne obsodbe svojega tovariša Janeza Drnovška. Sam pa je bili 19. maja obsojen na smrt po prekem sodu. Obsodbo so mu sporočili 21. maja ob 6. uri zjutraj in ob osmih je bil ustreljen. Tik pred smrtjo je pisal svojemu bratu oprostilno pismo. Med drugim je napisal: »Kar sem naredil, sem naredil iz ljubezni do naše slovenske domovine. Obžalujem, ker sem prežgodaj nehal. Mogoče je bolje zaradi drugih. Umrl bom častno, kakor junak slovenski, kakor zna umreti slovenske matere sin.«

Po pripovedovanju patra Egidija Goloba, ki je Boštjana spravil z Bogom in ga spremljal na poslednji poti, se je Boštjan pri usmrtitvi res držal zelo junaško. Umrl je z vzklikom: »Živela Jugoslavija!«

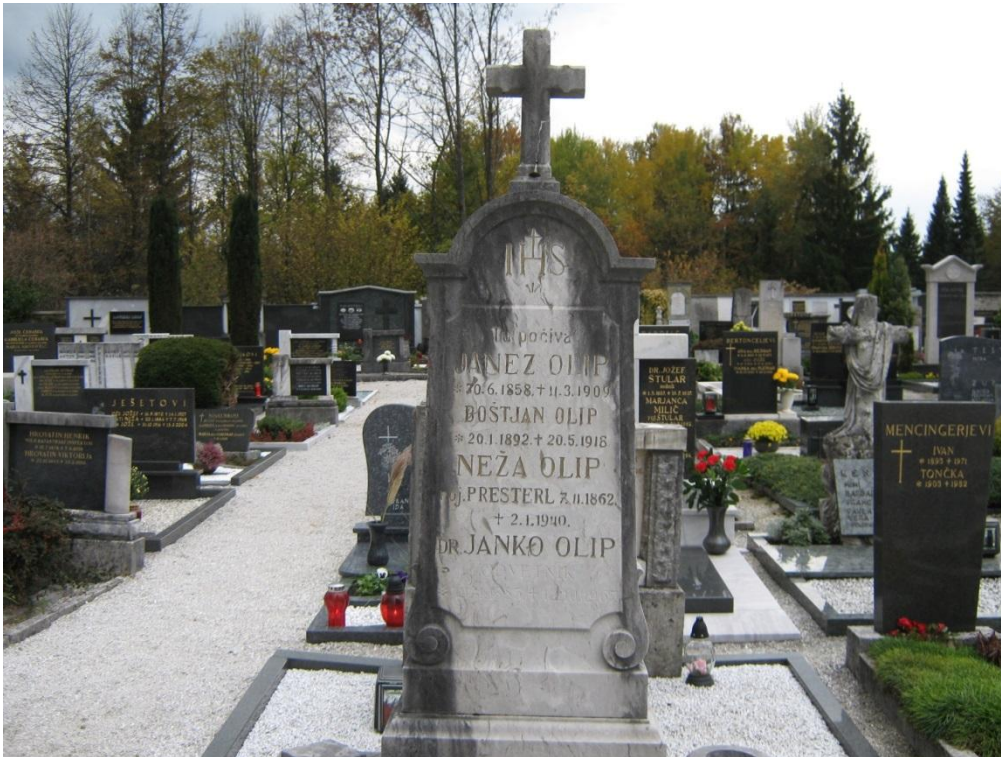
Njegovi sorodniki so ga l. 1921 dali prepeljati v Radovljico. Radovljiški Sokol mu je vzdal spominsko ploščo v rojstni hiši, da je tako tudi vidno ohranjen spomin na junaško žrtev.

Vir: Neznani časopis, 24. 5. 1938

Izmišljotina ali pa časnikarska raca je npr. da "so ga njegovi tovariši izvolili kot delegata ujetnikov pri ruskih revolucionarjih«! Takrat - bilo je v drugi polovici leta 1917, je Boštjan delal v premogovniku v okolici mesta Tula pod Moskvo. In iz zaprtega dela rudnika, ki ga je stražila vojska, mu je s pomočjo prepustnice uspelo zbežati!

Druga in tretja napaka ali potvorjena resnica je npr. da je prišel 12. maja z dopusta v Murau. Napačno! Prispel je 2. maja 1918, zamudil je dva dni in takoj je dobil za kazen dva dni »kasern aresta«. On ni ukazal zažgati municijske barake - vendar je nase prevzel odgovornost tudi za vsa dejanja svojih sotovarišev, rešil je življenje J. Drnovšku.

Vir: dopolnil Tone Marolt

Nagrobnik Olipovih na pokopališču v Radovljici

Vir: foto Maja Marija Olip

Op.: Nagrobnika danes ni več!

Boštjan Olip – Sokol mučenik

Tisti, ki smo ga poznali, smo že skoraj pozabili nanj, tisti pa, ki ga niso poznali, pa niti ne vejo, da je bil. Petnajst let je minulo, odkar je Srednekov Boštjan, Sokol – junak umrl. Sokoli, veliki greh je pozabiti tudi na tiste, na katerih krvi je bila zgrajena naša Jugoslavija in tudi naša svoboda!

Boštjan je bil pravi gorenjski fant. Pri njem ni bilo ničesar priučenega. Ni poznal lepih fraz, vse je bilo naravno. Bil je odkritosrčen tovariš, kar je imel v srcu, je imel vedno tudi na jeziku. Čez vse je cenil sokolsko bratstvo in to tudi z dejanji pokazal. Zelo ga je bolelo, ko je videl, kako naš narod ponemčujejo. Zavedal se je, da je vsak Sokol dolžan, da prvi čuva jezik in pravice svojega naroda. Bil je živahne, vedno vesele

narave, odločen, skoraj oster pogled, nasmeh pa je imel mehak in na prvi pogled si videl, da ima plemenito srce. Bil je izvanredno močan, navdušeno je telovadil in to mu je prineslo tudi uspeh, da je bil med najboljšimi v Gorenjski Sokolski župi. Leta 1912 je šel kot tekmovalec višjega oddelka v Prago. To je bil vsekakor uspeh, ker takrat je bilo naše društvo še čisto začetniško. Praga ga je navdušila, posebno ob veličastnem sprejemu. Čutil je v srcu, da smo Slovani res bratje. Po njegovem licu so tekle solze; z besedami ni mogel izraziti velike sreče ob tej veličastni zavesti in navdušenju. Imel je mehko srce in trden značaj; bil je pač Slovan pošteno in verno vzgojen.

Leta 1913 je bil klican k vojakom. Služil je svoj kaderski rok v Kanalu na Primorskem. Njegovi poveljniki so kmalu postali pozorni na veselega, izvanredno izvežbanega in nadarjenega fanta. Pričeli so ga učiti borjenja s puško in bajonetom. Ko je postal kmalu najboljši borec v bataljonu, so ga poslali v Budapešto na vojaško tekmovanje najboljših borcev z bajoneti. Bilo je nad sto tekmovalcev izbranih iz tedanje avstrijske vojske in pri tej tekmi je bil Boštjan drugi in če bi sodili po pravici, bi bil celo prvi. Vojna ga je dobila še v vojaški službi. Samo za nekaj ur je prišel domov, takoj nato pa je moral na bojišče v Galicijo. Kmalu je bil ujet in odpeljali so ga v Rusijo, nekam blizu Moskve. Domov je pisal večkrat, da mu ne gre slabo, da ne trpi lakote, mučilo ga je samo neutešljivo domotožje in želja, da bi spet videl svojo mater. Vsled tega je v začetku leta 1918 ubežal in prepotoval ogromno pot, združeno poleg nečloveškega trpljenja še z veliko nevarnostjo. In tako je priromal ravno k procesiji za Veliko soboto leta 1918 v Radovljico. – Ubogi Boštjan! Zakaj nisi premagal svojih želja za pol leta in ostal bi bil domu, svoji materi v oporo na stara leta, ostal bi bil tudi nam, Tebi pa bi bilo prihranjeno strašno trpljenje. Doma je bil takrat en mesec. Ves razigran je bil, vsakega človeka je pozdravljaj; saj revež ni slutil, kaj mu je usojeno. Po enomesečnem bivanju doma je moral zopet oditi v Murau k vojakom, seveda s trdno vero, da se bo Avstrija razsula v najkrajšem času in da se prav kmalu zopet vrne domov. Usoda pa je hotela drugače.

Naenkrat je kot blisk prišla novica, da je v Murau-u in Judenburgu izbruhnili upor proti vojni in Avstriji. Tam so bili večinoma slovenski vojaki. V kratkem času so upor udušili in voditelje postavili pred preki sod. Kdor je bil v tistih strašnih časih, ko se je Avstrija borila s poslednjo obupno borbo za svoj obstoj, postavljen pred preki sod, je bila njegova usoda zapečaten. Pred preki sod je bil postavljen tudi Boštjan, obdolžen, da je podminiral municijsko skladišče v Murau-u in da je bil voditelj celega upora. Boštjana so sodili in obsodili. Nekega dne je dobil njegov brat pismo in takrat Boštjana že ni bilo več med živimi. Pismo je pisal zadnjo noč svojega življenja. Bilo je komaj čitljivo, ker je bilo vse zmočeno od solza. Med drugim je pisal: »Janez, prosim Te, ne mešaj se še Ti v to reč. Pravijo, da sem imel vse jaz v rokah. Mamo prosim, da naj mi vse odpusti, saj nisem ničesar zakrivil.« Da, ničesar ni zakrivil, saj ni bil kriv, da je bil slovanske matere sin. Po božjih in naravnih zakonih ni bil greh, da mu je v srcu gorela ena sama misel: Vsem Slovanom svoboda! Greh pa je bil po avstrijskih zakonih in oni so ga kruto kaznovali. A, to ni bila samo njegova misel, bila je misel Slovanov na jugu in Slovanov na severu, bil je krik tako dolgo teptane in zaničevane slovanske duše, da je moral na dan.

Drugi dan zjutraj ob 7. po obsodbi so ga avstrijski krvniki ustrelili kot upornika. Kako strašen udarec za njegovo mater! Sina ji vzamejo, ki je bil njen, vzamejo ji ga tujci, ki nimajo nobene pravice do njega. Kot upornika, kakšna ironija, saj je bil rojen Slovan. Njegova mati, sestra in brat so šli po njegovo skromno zapuščino. Hoteli so tudi ukreniti vse potrebno, da se v tujini ne izgubi njegov grob. Ko pa so jih pripeljali slovenski vojaki na njegovo poslednje bivališče, ni bilo zapuščenega groba upornika,

bila je gomila cvetja na grobu narodnega mučenika. Ponoči so nanosili nanj njegovi sotrpini cvetja, čeprav v nevarnosti, da jih izsledijo in postrelijo kot izdajalce. Povedali so, da se je Boštjan obnašal tudi v zadnjih trenutkih kot junak in umrl s klicem: »Živela Jugoslavija«.

To se je zgodilo 21. maja leta 1918. Čez dobrih šest mesecev smo bili svobodni in vsi, prav vsi smo vzklikali: Živela svobodna Jugoslavija! Objemali in plakali smo od sreče in navdušenja, saj smo bili združeni Slovani na jugu in rešeni za vedno nemškega nasilja. In danes, kako je danes? Vsi veste za procese, ki so se vršili pred kratkim v Beogradu. Mi gledamo na to z ogorčenjem. Boštjan pa bi gledal na vse to z neizmerno žalostjo v srcu. Saj bi videl, da ga še danes gotovi ljudje ne razumejo, oziroma nočejo razumeti in da so veliko tistega naroda, ki je klical Živela svobodna Jugoslavija!, tako zastrupili, da je zmožen danes klicati: Dol Jugoslavija! Oni so pozabili na vse žrtve v Judenburgu in Murau-u in naše še vedno neosvobojeno Primorje in Koroško. Sestre, vzgajajmo me Sokolice našo deco v spominu na naše junake, ki so umirali s klicem: »Živela Jugoslavija!«, učimo jih ljubiti našo zemljo, proborjeno s tako dragocenimi žrtvami. V domovino so ga prepeljali po prebratu leta 1921.

Ker je ravno takrat gradilo naše društvo svoj Sokolski dom, so bili postavljeni njegovi zemeljski ostanki v nasproti ležečem Gasilskem domu na mrtvaški oder. Sokoli bratje so mu držali častno stražo. Vsakega je ganil pogled na krsto, vso v cvetju, v kateri je počival Boštjan Sokol – idealist.

Ogromna množica naroda, na čelu celokupno gorenjsko Sokolstvo, je spremila mrtvega brata tja na Gradišče, Sokolski prapori so poslednjič pozdravljali Sokolajunaka in zemlja je sprejela kar je njenega ... Duh Boštjanov pa je ostal med brati Sokoli, da jih vodi k novim bojem, novim žrtvam, novim zmagam.

Bratu Boštjanu, večna slava!

Vir: Spomenica Sokolskega društva v Radovljici (uredil Danimir Čebulj, izdalo in založilo Sokolsko društvo v Radovljici, 1933)

Obnovitev spominske plošče, 1958
Vir: arhiv družine Cvenkelj

Srednekova kajža, danes
Vir: foto Miran Hladnik

Spominska plošča na Srednekovi kajži, danes
Vir: foto Miran Hladnik

.....

Sestavil: Goran Lavrenčak

Prvič objavljeno: 10. 12. 2016

goran.lavrencak@gmail.com